

החידוש הנשגב של הגאון הגדול מרוגוטשוב זצ"ל אזכור דארץ ישראל מחכים בתורה גם בזמן הגלות בזכות ההסתכלות של משה רבינו על ארץ ישראל

משה רבינו השתוקק להיכנס לארץ כדי לבנות את בית המקדש

פתח דברינו יאיר בדברות קדשו של המקובל האלקי רבי נתן נטע שפירא זי"ע בעל "מגלה עמוקות", אשר יום ההילולא שלו י"ג מנחם אב חל בשנה זו ביום חמישי פרשת ואתחנן. והנה ידוע שמלבד פירושו הנפלא על התורה חיבר ספר שלם "מגלה עמוקות" רנ"ב אופנים על ואתחנן כמספר ר"ב ל"ך, אשר כשמו כן הוא, "מגלה עמוקות" דברים העומדים ברומו של עולם, הכלולים בתוך תקט"ו תפילות שהתפלל משה רבינו כמנין ואתחנן כדי להיכנס לארץ, וכן על מה שהשיב לו הקב"ה: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".

והנה מה שמגלה לנו ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן כ), על סיבת תשוקתו הגדולה של משה רבינו להיכנס לארץ ישראל, כי אחרי שזכה להעמיד את המשכן במדבר שהקב"ה השרה שם את שכינתו, כמו שכתוב (שמות מ-יח): "ויקם משה את המשכן", השתוקק להיכנס לארץ ישראל כדי שהוא עצמו יבנה את בית המקדש הקבוע בירושלים.

וזהו שהתפלל "א'תה ה'חלות ל'הראות" ראשי תיבות אה"ל, שהוא המשכן שנקרא "אהל מועד", משום שלא היה בית קבוע, אלא "אהל" שהעמידו ופרקו בכל מסעות ישראל במדבר, והוסיף לומר "אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה, אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך", שהראית לי את כל הניסים שעשית עם ישראל במדבר, ירידת המן, ענני

לקראת שבת קודש הבאה עלינו לטובה הנקראת "שבת נחמו" על שם הקריאה בהפטרה הראשונה של נחמה בדברי הנביא (ישעיה מ-א): "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם", מתוך "שבע דנחמתא" - שבע הפטרות של נחמה משבת שאחרי תשעה באב עד ראש השנה, דבר בעתו מה טוב לקשר את הפטרה עם פרשתנו פרשת ואתחנן, הפותחת בתחינתו של משה רבינו להקב"ה שיזכה להיכנס לארץ ישראל (דברים ג-כג):

"ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה, אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון. ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי, ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה".

ופירש רש"י: "ההר הטוב הזה, זו ירושלים. והלבנון, זה בית המקדש". נמצינו למדים מזה כי משה רבינו השתוקק לעבור את הירדן, כדי לראות את החוט המשולש, "הארץ הטובה", היא ארץ ישראל, "ההר הטוב", הוא ירושלים עיר הקודש פלטרין של מלך, "והלבנון" הוא בית המקדש שהקב"ה משרה בו את שכינתו. וצריך ביאור מדוע לא נענה הקב"ה לתחנוניו של משה רבינו, זאת ועוד, מהו הענין שצוהו לעלות ראש הפסגה ולהביט בעיניו על ארבע רוחות הארץ מערב צפון דרום ומזרח.

נקדים פנינה יקרה מפז ומפנינים שחידש הגאון הגדול מרוגוטשוב זצ"ל ב"צפנת פענח" על הרמב"ם (הל' תרומות פ"ג ה"א דף נב טור ב) אשר כדרכו בקודש כתב בקיצור נמרץ: "ועיין סוטה דף ט' דמעשה ידי של משה לא נתבטל לעולם, ואויר נתקדש על ידי ראיית משה, ולכן אוירא דארץ ישראל מחכים גם בזה הזמן, וזהו פלפול התורה... דלא ניתן רק למשה רבינו ע"ה בלבד כמבואר בנדרים דף ל"ח".

נרחיב לבאר וללבן דבריו העמוקים והנפלאים, על פי מה שדרשו במדרש (ב"ר טז-ד) על הכתוב (בראשית ב-יב): "וזהב הארץ ההיא טוב, מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל, ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל". והנה סגולה זו של חכמת התורה בארץ ישראל היא אפילו בזמן הגלות, כמו שמצינו בגמרא (בבא בתרא קנח:): כי אחרי שעלה רבי זירא מבבל לארץ ישראל שינה את דעתו באיזו הלכה, ואמר על עצמו: "שמע מינה אוירא דארץ ישראל מחכים", הרי לנו דברים ברורים שגם אחרי החורבן נשארה סגולה זו שאוירא דארץ ישראל מחכים.

והנה בא הגאון הגדול מרוגוטשוב זצ"ל ומחדש לנו ברוב גאונותו וחריפותו, כי שורש חכמת התורה התמידית בארץ ישראל גם בכל שנות הגלות, מקורו בציווי שצוה הקב"ה למשה רבינו: "עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך" וגו', כי רצה הקב"ה שמשה רבינו יקדש בראיית עיניו את כל ארץ ישראל להשפיע בה מחכמת התורה שבקרב, ולכן כמו שלא הצליחו אויבי ישראל לשלוט במשכן שהיה מעשה ידי של משה, כך לא הצליחו אויבי ישראל לקלקל את האויר של ארץ ישראל, המחכים בתורה לכל מי שעוסק בה גם בזמן הזה.

והוסיף הגאון מרוגוטשוב נקודה יקרה, לבאר מנין היה כוחו של משה רבינו להשפיע חכמת התורה בארץ ישראל, על פי מה ששנינו בגמרא (נדרים לח.) שהקב"ה נתן את הכוח של פלפול התורה במתנה רק למשה רבינו, אלא שמשנה נהג בו טובת עין ומסרו לישראל, ועליו הכתוב אומר (משלי כב-ט): "טוב עין הוא יבורך".

לפי זה מבואר היטב איך השפיע משה רבינו בראיית עיניו על כל ארץ ישראל, את הכוח המיוחד של פלפול התורה שמסר לו הקב"ה, וזה שאמר רבי זירא שזכה להשיג חכמת התורה בארץ ישראל כי "אוירא דארץ ישראל מחכים", כי יש בה כוח מיוחד של פלפול התורה, שהשפיע

הכבוד שליוו את ישראל, ובארה של מרים להשקותם מים. לכן עתה שהגיע הזמן לבנות לך בית מקדש קבוע בירושלים "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון". ופירש רש"י: "ההר הטוב הזה, זו ירושלים, והלבנון, זה בית המקדש".

בדרך זו הוא מבאר מה שהשיב לו הקב"ה: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", על פי מה ששנינו בגמרא (סוטה ט.):

"דרש רבי חנינא בר פפא, מאי דכתיב (תהלים לג-א) רננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה, אל תקרי נאווה תהלה אלא נוה תהלה, זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם, דוד, דכתיב (איכה ב-ט) טבעו בארץ שעריה, משה, דאמר מר משנבנה מקדש ראשון, נגנז אהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו".

והנה ידוע כי בחורבן בית המקדש הציל הקב"ה את ישראל מכליה על ידי ששפך את חמתו על העצים ועל האבנים, כמו שדרשו במדרש (איכה רבה ד-יד) מקרא שכתוב (תהלים עט-א): "מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך... אמרו לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל".

נמצא לפי זה כי אם היה משה רבינו נכנס לארץ ובונה את בית המקדש, לא היו האויבים יכולים לשלוט במעשה ידי, ועל ידי זה היה הקב"ה כביכול שופך את חמתו על ישראל ח"ו. הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה למשה "רב לך", המדרגה שלך היא גדולה מאד ואין האויבים יכולים לשלוט במעשה ידיך, לכן לא תוכל לעבור את הירדן הזה לבנות את בית המקדש, כדי שלא אשפוך את חמתי על ישראל חלילה וחס. אלו תוכן דבריו הקדושים.

"עלה ראש הפסגה ושא עיניך" להמשיך חכמת התורה בארץ ישראל

केबदा क्मिा माऱिा र्छा ल्बि द्बर् ठुठ ल्हुसिफ त्बलिं ल्दब्रिु क्दुशुसिं, ल्बार् ल्पि ङ्हा मा शांर् क्क"ह ल्मशा र्बिनु अर्हिं शा न्गना ल्बक्शुठु ल्हिक्नस ल्आर्य इश्राऱलः "ऀला र्आश ह्फसगां शुआ ऀनिंय इमा व्जफुना व्तिमना व्मजरुहा व्आा ऀनिंय किं ला त्एबुर् आ ह्िरदनं हा, व्जुरिं बिाुर् मा शक्फ ल्क"ह आ ल्शुन क्दशु लुमर् "शुआ ऀनिंय" "व्आा ऀनिंय".

אולם הקב"ה הוסיף מיד לומר למשה דברי ניוחמים, כי דוקא בגלל כוחך הגדול שאין האויבים יכולים לשלוט במעשה ידיך, "עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך", באותן עינים שנהגת טובת עין למסור פלפול התורה לישראל, תשפיע חכמת התורה באווירה של ארץ ישראל, כדי שכאשר יכנסו ישראל לארץ יזכו להחכים בפלפולה של תורה, והמשכה זו תתקיים לעולם אפילו בזמן הגלות, כי האויבים לא יצליחו לקלקל את הסגולה של חכמת התורה שהכנסת בהסתכלות שלך בארץ ישראל.

הקיום של ישראל בארץ ישראל הוא רק בזכות העסק בפלפול התורה

הנה מה טוב ומה נעים להוסיף תבלין ולהרחיב הביאור בחידוש הנשגב של הגאון מרוגוטשוב זצ"ל, על פי מה ששנינו בגמרא (נדרים פא.):

"אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמיה ט-יא) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דיבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר (שם יב) ויאמר ה' על עזובם את תורתנו וגו' [אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה], היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכים בתורה תחילה."

וכבר תמחו המפרשים איך יעלה על הדעת שגלו ישראל מארצם רק בגלל שלא ברכו בתורה תחילה, הלא כל המקראות מלאים מדברי הנביאים שבאו בשם ה' להוכיח את ישראל על עבירות חמורות, ומה לנו יותר ממה ששנינו בפירוש בגמרא (יומא ט:): **"מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים"**, הנה כי כן איך אומר רב שגלו מארצם משום שלא ברכו בתורה תחילה.

ביאור נשגב על כך מצינו בדברי הפוסק הגדול ה"טורי זהב" (או"ח סימן מז ס"ק א), שגם החכמים והנביאים ידעו שגלו ישראל מארצם משום שחטאו בעבירות החמורות, אלא השאלה היתה מדוע לא הגינה עליהם התורה שלא יחטאו ולא יענשו, כמו ששנינו בגמרא (סוטה כא.): **"תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא"**. פירוש, התורה בשעה שעוסקים בה, מגינה מן העונש ומצילה מן החטא, ובהכרח שהתורה נסתלקה ונשתכחה מהם ולכן לא יכלה להגן עליהם, ועל זה תמחו ושאלו **"על מה אבדה הארץ"**,

משה רבינו כשעלה ראש הפסגה להסתכל בראיית עיניו הקדושות על כל ארץ ישראל. זה תוכן דבריו הנפלאים.

"וראה בעיניך" הטובות שמסרת פלפול התורה לישראל להשפיע גם על הארץ

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם שכפל הקב"ה לצוות למשה רבינו להשתמש בעיניו הקדושות, להסתכל על כל השטח של ארץ ישראל מכל ארבע רוחותיה, באומרו **"עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך"**, בכך צוה לו הקב"ה שישא את עיניו הקדושות להסתכל על כל השטח של ארץ ישראל, כדי להמשיך לה חכמת התורה.

והוסיף הקב"ה לפרש לו כוונתו, **"וראה בעיניך"**, באותן עינים טובות שמסרת את פלפול התורה לישראל, כמו שדרשו עליו **"טוב עין הוא יבורך"**, באותן עינים טובות תסתכל על כל ארץ ישראל להמשיך בה את הכוח של פלפול התורה, כדי שיצליחו ישראל לעסוק שם בפלפולה של תורה, **"כי לא תעבור את הירדן הזה"**, ולא תוכל להשפיע שם חכמת התורה בעצמך, לכן אני מבקש שתשפיע שם חכמת התורה במבט עיניך הטובות.

והנה כאשר נתבונן נראה כי הביאור הנשגב של ה"מגלה עמוקות", כי משה רבינו רצה להיכנס לארץ ישראל כדי לבנות את בית המקדש, וגילה לו הקב"ה שאינו יכול לבנותו, כי אז לא יוכל לשפוך את חמתו על העצים ועל האבנים, משום שהאויבים לא יכלו לשלוט במעשה ידיו של משה, מתקשר להפליא עם החידוש הנפלא של הגאון מרוגוטשוב, שהקב"ה ביקש ממשה רבינו להשפיע בראיית עיניו החכמה של פלפול התורה לארץ ישראל, והרי הם מאירים באור בהיר את השיח סוד שהיה בין משה רבינו להקב"ה.

והענין בזה כי משה רבינו התפלל לפני הקב"ה: **"אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון"**, כדי לבנות את בית המקדש בארץ ישראל, **"ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי, ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"**, כי אז לא אוכל לשפוך את חמתי על העצים והאבנים, כי האויבים אינם מסוגלים לשלוט במעשה ידיך, ולכן לטובת ישראל טוב יותר שלא יכנס לארץ ישראל לבנות בעצמך את בית המקדש.

מגלה עמוקות: משה רבינו רצה להיכנס לארץ ישראל כדי לבנות את בית המקדש שאז היה מתקיים ולא היה נחרב

הקב"ה לא רצה שיבנה משה רבינו את בית המקדש כי אז לא היה אפשר שישפוך הקב"ה חמתו על העצים והאבנים

הגאון מראגוטישוב זצ"ל: אוירא דארץ ישראל מחכים גם בזמן הגלות בזכות עיני משה רבינו שהסתכלו בארץ ישראל

הגאון מוסיף: בכוח פלפול התורה שמסר הקב"ה למשה היה יכול להמשיך חכמת פלפול התורה בארץ ישראל

מדוע לא נתקיימה התורה בידם ועל ידי זה גלו מן הארץ.

על כך אומר רב: "דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה". וצריך ביאור כפל הלשון "ולא שמעו בקולי, ולא הלכו בה". ומבאר ה"טורי זהב" הכוונה בזה על פי מה ששנינו בגמרא (ברכות סג:): "מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר

(במדבר יט-יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל". והפירוש בזה הוא שצריך להמית עצמו ללמוד את התורה דוקא בעמל ויגיעה בדרך פלפול.

והנה מקרא כתוב בתורה (ויקרא כו-ג): "אם בחוקותי תלכו", ופירש רש"י: "שתהיו עמלים בתורה", מבואר כי לשון הליכה בתורה פירושה יגיעת התורה. הנה כי כן זהו שביאר הקב"ה הטעם שאבדה הארץ "ולא שמעו בקולי", שלא שמעו בקול ה' וחטאו בג' עבירות חמורות, ומפרש הטעם שלא נתקיימה התורה בידם שתוכל להגן עליהם, "ולא הלכו בה", שלא נתייגעו בתורה אלא עסקו בה בדרך תענוג והנאה, לכן לא נתקיימה בידם, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה ללמוד בעמל ויגיעה.

"לעסוק בדברי תורה" בדרך עמל ויגיעה כעסק

על פי האמור ממש"ח ה"טורי זהב" לבאר החידה הסתומה בביאורו של רב "שאינ מברכים בתורה תחילה", כי נוסח הברכה שתיקנו בברכת התורה הוא: "וצונו לעסוק בדברי תורה", והטעם שתיקנו לומר "לעסוק" ולא "ללמוד", הוא כדי ללמדנו שעיקר מצות לימוד התורה הוא דוקא בעמל ויגיעה, ועל זה מורה מלת "לעסוק" שהיא מלשון "עסק", ללמדנו שנעסוק בתורה דרך פלפול ויגיעה כאדם שעוסק במשא ומתן.

וזהו שאמר רב כי הסיבה לחורבן היא "שאינ מברכים בתורה תחילה", כלומר שלא נתנו לב לברך ברכת התורה

בכוונה הראויה באומרם "לעסוק בדברי תורה", שהכוונה בזה היא שצריך ללמוד דוקא בדרך עמל ויגיעה, אלא למדו רק מה שנוח להם בלי עמל ויגיעה, ולכן לא נתקיימה התורה בידם ולא יכלה להגן עליהם, והנה מעט מדברי ה"טורי זהב" בלשון קדשו:

"לפי שלא הלכו בה, שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה, כמו שכתוב על בחקותי תלכו, על מנת שתהיו עמלים בתורה, מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג ואינם יגיעים בה אין התורה מתקיימת אצלם, על כן אמר ולא הלכו בה, רצונו לומר שלא עסקו בהלכות התורה דרך משא ומתן של פלפול המתייחס להליכה".

נמצינו למדים מדברי ה"טורי זהב" דברים ברורים, כי קיום ישראל בארץ ישראל הוא רק בתנאי שעוסקים שם בתורה בעמל ויגיעה בדרך פלפול, ולכן כשלא "הלכו בתורה" לעסוק בתורה בדרך פלפול לא נתקיימה התורה בידם, ועל ידי זה חטאו וגלו מארץ ישראל, ומזה נשכיל להבין כי עיקר התיקון לצאת מהגלות הוא רק בזכות עסק התורה בדרך פלפול ויגיעה, וזהו ביאור הגמרא (ברכות ח:): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", ללמדנו שהתיקון לחורבן בית המקדש הוא לעסוק בתורה שבעל פה וללבן את ההלכות בדרך פלפול ויגיעה.

ביטול תורה, שנאמר (ירמיה ט-יב) ויאמר ה' על עזבם את תורת. אמר הקב"ה בגלויות הראשונות חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב, עכשיו הם חטאו בתורה שנתתי למשה, כד יתובון ויתעסקון בתורתו, בזכות משה אני גואלם".

בתרגום ללשון הקודש:

"רבי יוסי בן חלפתא ישב לפני רבי יצחק, אמר לו שמא שמע מר מדוע נתארכו כל כך ימות המשיח בגלות זו. אמר לו

רבי יצחק, לא התארכה הגלות אלא בשל ביטול תורה, כי כך שמעתי מרב המנונא סבא, שלוש גלויות גלו ישראל ונגאלו מהן בזכות ג' האבות, אבל מהגלות הרביעית יגאלו ישראל בזכות משה. בא ואראה לך שלא גלו ישראל אלא על ביטול תורה, שנאמר (ירמיה ט-יב) ויאמר ה' על עזבם את תורת. אמר הקב"ה בגלויות הראשונות חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב, עכשיו הם חטאו בתורה שנתתי למשה, כשישובו ויעסקו בתורתו, בזכות משה אני גואלם".

לפי זה אומר ה"אור החיים" הקדוש: "ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה". וכוונתו כמו שהביא בפרשת ויחי (בראשית מט-יא ד"ה יח): "הלא ידעת דברי הזוהר הקדוש (פרשת משפטים קכ). כי משה הוא הגואל אשר גאל את אבותינו, הוא יגאל אותנו וישיב בנים לגבולם, דכתיב (קהלת א-ט) מ'ה ש'היה ה'וא שיהיה ראשי תיבות משה".

וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת בראשית כה): על הכתוב (בראשית מט-י): "לא יסור שבט מיהודה, דא משיח בן דוד, ומחוקק מבין רגליו, דא משיח בן יוסף, עד כי יבא שיל"ה דא משיח, חושבן דא כדא". פירוש שיל"ה בגימטריא משיח. וכתב ב"אור החיים" הקדוש פרשת ויחי (בראשית מט-יא ד"ה יח) כי נשמת משיח תהיה כלולה מדוד המלך ומשה רבינו.

לפי זה מפרש ה"אור החיים" הקדוש רמז הכתוב: "ואתה תצוה את בני ישראל", עתיד אתה להתחבר עם בני ישראל

הקב"ה אמר למשה רבינו: "וראה בעיניך" הטובות שמסרת פלפול התורה לישראל תמשיך פלפול התורה בארץ ישראל לדורות

חידוש נפלא של רבי יהונתן אייבשיץ: הגבולות הקבועים של ארץ ישראל הם בזכות תורה שבכתב שיש לה גבולות

ההתפשטות וההתרחבות של ארץ ישראל כשישראל יושבים שם היא בזכות פלפול התורה שמרחיב את גבולות התורה

מדרש: "עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם". בזכות התורה החדשה שעתידי הקב"ה ללמד לישראל

ויש לומר בזה פרפרת נאה במה שנתגלה הקב"ה למשה רבינו בגלות מצרים במראה הסנה (שמות ג-ב): "בלבת אש מתוך הסנה". ופירש רש"י: "מתוך הסנה ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה". פירוש כי הסנה הוא מלא קוצים. לפי האמור יש להוסיף הטעם שנתגלה הקב"ה למשה "בלבת אש", כדי לרמז שתיקון ישראל בגלות כדי שיזכו לגאולה הוא לעסוק בתורה שנמשלה לאש, כמו שכתוב (ירמיה כג-כט): "הלא כה דברי כאש נאום ה'", ולכן נתגלה הקב"ה "בלבת אש" כדי לרמז בכך לב"ת נוטריקון לעסוק ב'דברי תורה, שצריך לעסוק בתורה בעמל ויגיעה בדרך פלפול.

"אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה"

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שידוע בעולם התורה החידוש הנפלא של ה"אור החיים" הקדוש (תחילת פרשת תצוה), שמפרש הפסוק (שמות כז-כ): "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד", על פי מאמר נורא בזוהר חדש (פרשת בראשית דף ח טור ד ד"ה ויקרא):

"רבי יוסי בן חלפתא הוה יתיב קמיה דרבי יצחק, אמר ליה מידי שמיע ליה למר על מה אתאריך יומא דמשיחא מן גלותא דא. אמר ליה לא אתאריך אלא על ביטול אורייתא, דהכי שמענא מרב המנונא סבא, תלתא גלויות גלו ישראל וחזרו בזכותהון דתלתא אבות, וגלות רביעא בזכותא דמשה יתחזרון. תא ואחזי לך דלא אתגלו ישראל אלא על

הקדושות הכוח של פלפול התורה בארץ ישראל, על פי הקדמה יקרה מתורתו של הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ב"תפארת יהונתן" (פרשת ראה על הפסוק כי ירחיב ה' את גבולך), שעמד על המחקר לבאר מה שמצינו בתורה שהקב"ה מכנה את ארץ ישראל לפעמים בלשון מתנה, כמו שכתוב (דברים יא-יז): **"ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם"**, ולפעמים מכנה אותה בלשון **"ירושה"**, כמו שכתוב (דברים טז-כ): **"צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ"**.

וביאר הענין בזה על פי מה ששנינו בגמרא (גיטין נז.): **"אמר רב יהודה אמר רב אסי, שישים ריבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך, וכל אחת ואחת היו בה כיוצא מצרים, חוץ משלש שהיו בהן כפלים כיוצא מצרים... אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבוותא קני לא מחזיק [אני ראיתי אותו מקום ואפילו ששים רבוא קנים אינו מחזיק]. אמר ליה ההוא צדוקי לרבי חנינא שקורי משקרתו [משקרים אתם בגדולתה של ארץ ישראל], אמר ליה (דניאל יא-מא) ארץ צבי כתיב בה, מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא [מתפשטת], ובזמן שאין יושבין עליה גמדא" מצטמצמת.**

נמצא לפי זה שארץ ישראל מצד עצמה יש לה גבולות מצומצמים, אך היא נקראת ארץ צבי כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו מוסיף עליה כהנה וכהנה, כדי שתוכל להחזיק ריבוי האוכלוסין של ישראל היושבים עליה. לפי זה מחדש ה"תפארת יהונתן", כי אותו חלק בארץ ישראל שהוא מצד גודלה הטבעי, היא בבחינת ירושה מהאבות הקדושים, אך מה שהקב"ה מוסיף עליה כהנה וכהנה הוא מה שהקב"ה נותן לנו בבחינת מתנה ולא בתורת ירושה.

נקדים עוד מה שכתב ב"תפארת יהונתן" (שם), כי מה שהקב"ה מוסיף על ארץ ישראל להגדילה הוא רק בזכות תורה שבעל פה, דהנה הקב"ה נתן לנו תורה שבכתב שמפורש בה כל המצוות, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, ונתן רשות לחכמי תורה שבעל פה לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות על פי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, ועל ידי זה יגדיל תורה ויאדיר בבירור וליבון ההלכות בתורה שבעל פה, וכן נתן להם כוח **"ושמרתם את משמרת"**, לעשות משמרת למשמרת לגזור גזירות ולגדור סייגים לשמירת התורה.

בגאולה העתידה, ויהיה **"תצוה"** מלשון צוותא והתחברות, אבל התנאי לכך הוא: **"ויקחו אליך שמן זית זך"**, שיעסקו בתורה שנמשלה לשמן המאיר באופן זך בלי שמרים, דהיינו תורה לשמה ולא על מנת לקנטר או לשם כבוד. ואמר עוד **"כתית למאור"**, שצריכים לכתת גופם וכוחם לעסוק בתורה, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

מעתה יאירו עינינו להבין ביתר שאת השילוב הנפלא של החידוש הנשגב של ה"מגלה עמוקות", שלא נכנס משה רבינו לארץ ישראל לבנות את בית המקדש, כדי שיוכל הקב"ה לשפוך את חמתו על העצים ועל האבנים, אשר מזה השכיל משה רבינו להבין שעתיד בית המקדש להיחרב, עם החידוש הנפלא של הגאון מרוגוטשוב, שצוה הקב"ה למשה רבינו לעלות ראש הפסגה להסתכל בעיניו הטובות על ארץ ישראל כדי להשפיע שם את הכוח של פלפול התורה לדורות עולם.

ולפי האמור שני החידושים עולים בקנה אחד כפתור ופרח, כי מאחר שהקיום של ישראל בארץ ישראל הוא רק בזכות העסק בפלפול התורה, לכן חיזק הקב"ה את משה רבינו, כי הן אמת שאינו יכול להיכנס לארץ ישראל לבנות את בית המקדש, כי עתיד הקב"ה לשפוך את חמתו על העצים ועל האבנים בחורבן בית המקדש, אבל עדיין יש בכוחו של משה רבינו להשפיע הכוח של פלפול התורה בארץ ישראל, כדי שיוכלו להתקיים בארץ ישראל כל זמן שיעסקו בתורה בדרך פלפול.

אולם כאשר נתבונן נראה שהיה בזה חיזוק נפלא נוסף למשה רבינו, כי מאחר שהאויבים לא יכלו לשלוט במעשה ידיו, הרי שאפילו בזמן הגלות **"אורא דארץ ישראל מחכים"**, שיוכלו ישראל לפלפל שם בתורה, כמו שמצינו בגמרא (כתובות עה.): **"אמר אביי [שהיה מבבל] וחד מינייהו עדיף כתרי מינן"**. פירוש, אחד מחכמי התורה בארץ ישראל חשוב כשנים מאתנו בבבל, נמצא שאפילו בזמן הגלות יזכו ישראל לעסוק בפלפול התורה בארץ ישראל, ועל ידי זה ישמח משה רבינו לגאול עם העוסקים בתורה בדרך פלפול, ואז יוכל למלא את תשוקתו לבנות את בית המקדש השלישי שיתקיים לעולם.

התפשטות והתרחבות ארץ ישראל בזכות העסק בתורה שבעל פה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר ביתר שאת הטעם שצוה הקב"ה למשה רבינו לעלות ראש הפסגה להשפיע בעיניו

ארץ ישראל כדי להמשיך בה את כוח הפלפול בתורה שמסר לו הקב"ה, והוא נהג "טובת עין" למוסרו לישראל, שהרי בכוח חלק הפלפול שבתורה יזכו ישראל לא רק להיכנס לארץ ישראל, אלא גם שהארץ תהיה בבחינת "ארץ צבי" שמתפשטת ומתרחבת לפי מספרם של בני ישראל השוהים בה.

מה נפלא לפרש בזה מה שאמר הקב"ה למשה רבינו: **"עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה"**, ותראה בעצמך כי לפי הגודל של ארץ ישראל בעת הזאת כשהיא נתונה תחת שליטת הגויים, אין לה מספיק מקום להכיל את כל ישראל, ולכן אני מבקש ממך **"וראה בעיניך"**, שתסתכל בעיניך הטובות להשפיע פלפול התורה לישראל, כדי שבכוח הפלפול תתרחב ארץ ישראל עד שיהיה שם די מקום להכיל את כל ישראל.

יומתק לבאר בזה מאמר המדרש (ילקוט שמעוני ישעיה ס רמז תקג): **"עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם"**. ויש לומר הטעם לכך, כי מאחר שלעתיד לבוא יחיה הקב"ה את כל המתים, וכל ישראל מכל הדורות יקומו לתחיה ויחזרו לארץ ישראל, אם כן איך יימצאו מקום לכל ישראל לדור בהרחבה בארץ ישראל.

לפי האמור נראה כי התשובה על כך היא על פי מה שדרשו במדרש (ויק"ד יג-ג) על מה שהתנבא הנביא על הגאולה העתידה (ישעיה נא-ד): **"כי תורה מאתי תצא, אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא"**. נמצא לפי זה כי לעתיד לבוא יתגלו גילויים חדשים בתורה שבעל פה שלא שמעתם אוזן מעולם, לכן בזכות גילויים אלו **"עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם"**.

הנה כי כן ירווח לנו להבין הטעם שתיקנו לקרוא פרשת ואתחנן בשבת נחמו, כי בשבת זו שאחרי תשעה באב שאנו רוצים להתנחם על חורבן בית המקדש, דבר בעתו מה טוב לקרוא בפרשת ואתחנן מה שצוה הקב"ה למשה רבינו: **"עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך"**, כדי שישפיע את כוחו הגדול בפלפול התורה בארץ ישראל אפילו בזמן הגלות, ועל ידי שנעסוק בפלפול התורה ישתוקק משה רבינו לגאול עם שאינם בטלים מן התורה, אלא עוסקים בפלפול התורה ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

לפיכך כנגד תורה שבכתב שהיא קבועה וקיימת בלי שום יתור והוספה, נתן הקב"ה לישראל את ארץ ישראל בבחינת **"ירושה"**, שירשו את הארץ כפי גודלה הטבעי שהיא קביעה וקיימת בלי שום תוספת, אבל כנגד תורה שבעל פה שעל ידה מתרחבים גבולות התורה והמצוות בתוספת מרובה, נתן הקב"ה לישראל ארץ ישראל בבחינת **"מתנה"** בתוספת מרובה על העיקר.

בדרך זו הוא מפרש את דברי הנביא (ירמיה ח-יא), **"מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה, על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עובר, ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה"**. וכבר הבאנו על כך מאמר הגמרא: **"דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו"**. ולכאורה יפלא וכי לא ידעו החכמים והנביאים שסיבת החורבן היא משום שלא קיימו את מצוות התורה.

אך לפי המבואר הכוונה בזה, כי הם ידעו שהקב"ה גירש את ישראל מן הארץ משום שחטאו, אלא שלא ידעו להשיב על השאלה: **"על מה אבדה הארץ"**, כלומר למה נאבדה הארץ עצמה שנצטמצמה בצמצום גדול, כי מקום שהחזיק לפני החורבן ס' רבוא עיירות לא החזיק אחר כך אפילו ס' רבוא קנים, ועל כך לא היתה להם תשובה, כי אם ישראל חטאו הארץ מה חטאה.

עד שהשיב להם הקב"ה: **"ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם"**, פירוש שעזבו את תורתי שבעל פה אשר נתתי לפניהם במתנה, כי הקב"ה מסר את התורה שבעל פה לחכמי התורה לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות, ומכיון שעזבו אותה לכן אבדה הארץ שנצטמצמה, כי עיקר התפשטותה לא היה כי אם בכוח התורה שבעל פה, שתכליתה לבאר כל המצוות בתורה שבכתב ביתר הרחבה. עד כאן תוכן דבריו הקדושים בתוספת ביאור.

עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל העולם בזכות תורה חדשה שעתיד הקב"ה לגלות

מעתה יאירו עינינו להבין ביתר שאת החידוש הנשגב של הגאון מרוגוטשוב זצ"ל, שצוה הקב"ה למשה רבינו לעלות לראש הפסגה **"וראה בעיניך"**, שישתכל בעיניו הטובות על כל